

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: לקראת רה"ש (א)

י"ז אלול תשפ"ד 1543 (שנה כט')

ההפטרה: "קומי אוריי" (ישעיה ס')

האט,
עוד 13 יום
יום הדין!

פרשת כי תבוא

"ואלה יעמדו על הקללה בזה עיבל" (כו, יג)

פרשת "כי תבוא" נקראת תמיד בחודש אלול, האחרון בחדשי השנה, כמובא במסכת מגילה (לא): עזרא תיקן להם לישראל, שיהיו קוראים קללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה כדי שתכלה שנה וקללותיה, שאם חלילה גזרו משמים גזירות על ישראל יהיה קיומן והתגשמותן ע"י קריאת פרשת הקללות בבחינת "ונשלמה פרים שפתנו", ויתקיים בנו: "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה". (אמרי חן)

"תזות אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמוזה ובטוב לבב מרוב כל" (כוז, מז)

התפילה נקראת "עבודה שבלב", אמרו רבותינו ז"ל (מדרש תהלים ק): "כשאתה מתפלל יהיה ליבך שמח, שאתה עומד לפני מלך שאין כמותו. אכן מה רבה היא הזכייה לעמוד לפני מלך המלכים ולהעתיר לפניו תחינה, והוא רואה ללבב ושומע תפילת כל פה ברחמים. ולכן כמה עצוב כשעומדים להתפלל מתוך טרדה של מחשבות מבלבלות ומפריעות. אם כן כיצד נוכל להתרכז בתפילה ולשמוח בעבודת ה' ? "מרוב כל"- נדמה לעצמנו בזמן התפילה כאילו כל עסקנו מתנהלים כשורה וכל בעיותינו נפתרו ולא חסר לנו דבר.

בפרט בימים אלו של חודש אלול שעליהם נאמר "שהמלך בשדה וידו פשוטה לקבל שבים", ננצל ימים יקרים אלו לחזור בתשובה ולהתפלל לה' בתחינה ונעורר את רחמי שגזור עלינו ועל כל בית ישראל שנה טובה ומבורכת.

(מעייין השבוע)

ושבו בנים לגבולם....

קרני השמש האחרונות שקעו להן אט אט במערב, משאירות אחריהן

מעשה שהיה

מופע שמיימי מרהיב ביופיו לכבוד השנה החדשה.

בית הכנסת "שער תפילה" התמלא מפה לפה במתפללים ואורחים רבים. אוירת ראש השנה שרתה בכל פינה והכל המתינו לתחילת התפילה, עת יעבור לפני התיבה החזן ר' דוד ויפתח בפיוט "אחות קטנה" וירעיד בקולו את לב הקהל.

יעקב לוי ישוב מכונס בכיסאו, לא כך תכנן להיכנס ליום הדין. רק לפני כמה שעות שוחח עם בנו הבכור שמעון וביקש ממנו בתחנונים לשוב הביתה, כשהבין כי אין טעם להוסיף ולשכנעו אמר "שמעון בני... אנחנו אוהבים אותך תמיד ומחכים שתחזור. הכיסא שלך שמור לידיי, בל יפקד מושבך, שתהיה לך שנה טובה ומתוקה. ל-ה-ת-ר-א-ו-ת". "תודה אבא, שנה טובה גם לכם....". עכשיו בבית הכנסת, הוא מנסה לאסוף את עצמו עם מטען הגעגועים והמחשבות ולהתרכז בסידור התפילה.

הוא עצם את עיניו ומלמל בכוונה: "תכלה שנה וקללותיה-תחל שנה וברכותיה....".

שמעון ניתק את השיחה והתיישב בכבודות, אפילו כאן בדירת הסטודיו התל-אביבית האהובה עליו מול קו החוף הציורי, הוא מרגיש תחושת זרות ובדידות מעיקה ומכבידה. "אוף.... למה הייתי צריך את השיחה הזו עכשיו", רטן לעצמו.

הוא הוציא מהמקרר בירה קרה והדליק לו סיגריה, נשען על הקיר הצופה לים, מקווה להירגע מעט

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 6:40-6:32 * סוף זמן ק"ש 8:53-8:54

כניסת שבת: 6:20

יציאת שבת: 7:10

יציאת שבת: 7:53

מהשיחה עם אביו. עוד זמן רב עמד שם על מקומו, נכנע לשטף הזכרונות שהציף אותו....
שולחן החג והסימנים הריחות והטעמים. הסכין החדשה שאמא הקפידה לקנות כסגולה טובה ומרקחת
החבושים הנדירה שכל כך אהב. הוא נזכר בניגונים המיוחדים בבית הכנסת והתגעגע במיוחד לפיוט
המרגש "עת שְׁעָרֵי רֶצוֹן לְהַפְתָּח יוֹם אֱהִיָּה כִּפִּי לֹאֵל שׁוֹטֵחַ אָנָּה זָכָר נָא לִי בְּיוֹם הַכֹּחַ עוֹקֵד וְהַנֶּעֱקָד
וְהַמְּזֻבָּח" הנאמר לפני תקיעת השופר.

כליל המחשבות העיק עליו והטריף את דעתו, לא היו באמתחתו הסברים משכנעים מדוע הוא כאן אבוד
ובודד רחוק ממשפחתו האוהבת. הוא פסע בכבדות אל חדר השינה נכנס אל המיטה עייף ותשוש וחסר
מרגוע....

אווירת חג מרוממת שרתה על משפחת לוי.

אלי ודני הנעימו את שולחן החג בשירי רגש ישיבתיים ובדברי חיזוק ששמעו מרבותיהם, רגע אחד
עצוב הזכיר להם את חסרונם של שמעון.

היה זה בניגון השיר "הבן יקיר לי אפרים", אמא לא עמדה בשטף הדמעות ופנתה למטבח.

מול הנרות נשאה תפילה חרישית לבורא עולמים שישב את בנה יקירה שמעון לכור מחצבתו במהרה.
היא מחתה את הדמעות ומיהרה לשוב אל השולחן, אתם יודעים.... היא פנתה למשפחתה, בניסיון לשוב
לאווירה הנעימה. "שמעתי היום ברדיו משהו יפה על הקטע שבתפילה: "ובכל זאת שמך לא שכחנו נא
אל תשכחנו" – כאשר יהודי מחזיק באמונה תמימה בכל עת, בפרט ברגעי ניסיון ומשבר ואומר לקב"ה
"ובכל זאת", למרות כל הניסיונות והמכאובים את "שמך לא שכחנו" אז בבקשה גם אתה תנהג עמנו
כך "נא אל תשכחנו"....

שמעון הסתובב על מיטתו מצד לצד, נדמה לו כי קול שופר הוא שומע.

קיומו של בית כנסת בשכונה הבורגנית הזו העלה בעיניו תמיהה, מה ל"צפונבונים" עם דת ותפילה?!!
הלילה שעבר הותיר את חותמו ועורר בתוכו רגש יהודי חם, הוא החליט לרדת לחפש את בית הכנסת,
אולי התפילות שם יעשו לו טוב על הלב. את המקום מצא בקלות יחסית, בכניסה פגש אדם חביב
מגבאי המקום שהזמין אותו פנימה והניח בידיו כיפה ומחזור.

שמעון חייך במרירות, המבטים שספג בכניסתו היו מוכרים לו מילדותו, כך בדיוק היה מביט ומגחך על
האורחים שנכנסו לבית הכנסת ולראשם כיפה לבנה מקומטת. וכך, לאט ובשקט הצטרף יחד לתפילת
הקהל ושירתם. בתפילת מוסף בפסוק "הבן יקיר לי אפרים" נשרו דמעות מלוחות מעיניו. הוא נזכר בימי
הישיבה ובשיר המרגש אותו שרו בראש השנה.

קולו של אבא הדהד לו בראש "שמעון יא בני... אנחנו אוהבים אותך תמיד ומחכים שתחזור. הכיסא
שלך שמור לידי...". דמעותיו החמות של שמעון המיסו קמעא את מצבורי הקרח והכפור שהצטברו
בתוכו עם הזמן. הוא התמלא געגועים עזים להוריו ולאחיו ואחיותיו.

מוצאי ראש השנה...גב' לוי הורידה מהשולחן את הכיסאות, זה עתה סיימה לשטוף את הבית.

נקישות קלות נשמעו מפתח הבית, בזריזות סידרה את עצמה וניגשה אל הדלת.

צעקה בלתי נשלטת פרצה מתוכה.... "ש—מ—ע—ו—ן ש—ל—י"

שמעון עמד מולה מבוש ומרוגש, בידו האחת תפוח ובשנייה כרטיס ברכה וצנצנת דבש.

אמא עטפה אותו בזרועותיה מאחוריה עמד אבא וליטף את ראשו. "שמעון שלנו, כמה טוב שבאת".

ובלילה כששמעון כבר נרדם ישבו אבא ואמא וקראו את כרטיס הברכה שלו.

"אבא ואמא היקרים לי מכל, מאחל לכם שנה טובה ומתוקה, הדרך חזרה עוד ארוכה אבל האהבה
שלכם אליי ניצחה ותנצח על כל המכשולים, שלכם תמיד שמעון".

משפחות רבות מתמודדות בכאב וביגון עם תופעת הנשירה והחזרה בשאלה.

אין מקרה אחד דומה למשנהו ואין כאבה של אם אחת ככאבה של אם אחרת.

בעוד מספר ימים תתחדש עלינו השנה החדשה לטובה ולברכה, הבה ונשא תפילה למלך המלכים הרופא
לשבורי לב שיחוס ויחמול על שארית פליטתנו וישיב בנים לגבולם. לא תבכה עוד אמא ולא יתאבל
עוד אב, לא נדע עוד צער ודמעה.

(מפי אוריאל בלמס)

- א. כשיום טוב חל בערב שבת [כמו השנה שראש השנה חל בימים ה' ו'] אסור לאפות ולבשל ביום שישי עבור שבת, אלא אם כן הכין "עירוב תבשילין" מערב יו"ט [ביום רביעי] (ש"ע ס' תקנ"א). [ענין העירוב הוא על מנת שיוכל להמשיך את הבישול והאפיה שהתחיל בערב יו"ט, ביו"ט עצמו לצורך שבת (הרמ"א ס"ז סק)]
- ב. ערוב תבשילין הוא שיניח פת ותבשיל מערב יו"ט לשבת, ואם הניח רק כזית תבשיל יצא ידי חובה (ש"ע ס"ז).
- ג. ה"תבשיל" עבור העירוב צריך להיות מבושל [לצורותיו] היינו בין צלי, שלוק, כבוש או מבושל (ש"ע ס"ה). לכן אין לקחת מוצרי חלב [קוטג', גבינה, גבינה מלוחה] כ"תבשיל" (ילקו"י יו"ט ס' תקנ"א ס"ו), וכן תנאי נוסף שרגילים ללפת תבשיל זה עם פת [=רגילים לאוכלו עם לחם] ולכן אין אפשרות לקחת דייסה כתבשיל (ש"ע ס"ד) אפשר להקל במלפפון חמוץ מקופסת שימורים (ילקו"י סק).
- נהגו לקחת ל"תבשיל" ביצה היות שלא מתקלקלת (מועדים כהלכה ס' כח ס"ד). וטוב להדר לקחת בשר או דגים [כתבשיל] (חזו"ע יו"ט עמ' רפ"א), ולפת נהגו לקחת לחמנייה/הפית/הלחם שלם (סק).
- ד. עירוב זה עושים בשיעור כמות של כזית (ש"ע ס"ג) היינו בתבשיל בשיעור 27 גר' [ואם עשה ב- 18 גר' בדיעבד יכול לסמוך על זה] (ילקו"י ס' תקנ"א ס"ז) ובפת בשיעור 27 גר' [והמחמיר להניח שיעור כביצה (54 גר') תבוא עליו ברכה] (ענין זהרמ"א סק מועדים כהלכה ס"ק ה, חזו"ע עמ' רע).
- ה. כשמניח את העירוב [ביום רביעי] מברך: "ברוך אתה ה'... קדשנו במצוותיו וציוונו על מצוות עירוב", ומסיים "בדין עירובא יהא שרי לנא לאפוי ולבישולי ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא ביום טוב לשבת" (ש"ע ס"ז) [בעברית: בעירוב זה יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק הנר ולעשות כל צורכנו מיום טוב לשבת] (ילקו"י עמ' תל"ח) וצריך להבין מה שאומר, שאם אינו מבין ארמית יאמר בלשון שמבין, אפילו בלועזית (זהרמ"א).
- ו. בזמן הברכה ואמירת הנוסח לכתחילה יחזיק את העירוב ביד ימין (ב"ח ס"א פ"ו או ס"ב, ש"ע הרב ס"ב ו-כ, ההיד"א ב"ס חיים ש"ל ס' כט פסקי תשובות לגר"מ רבינוביץ ס' תקנ"א ס"ב, חזו"ע יו"ט עמ' רפ"ו). ובדיעבד כשלא החזיק בידו אעפ"כ עלה לו ה"עירוב תבשילין" (חזו"ע יו"ט עמ' רפ"ו-רפ"ח, ענין פסקי תשובות סק, ילקו"י יו"ט ס' תרכ"ט ס"ד וילקו"י ברכות ס' יו ס"ד וס"ק יד, ענין ב"ש"ע ס' יו ס"ד ובהלכה ב"ר"ד יוסף סק).
- ז. יום עשית עירוב תבשילין ואמירת הנוסח הוא ביום ערב יו"ט [יום רביעי] (משנ"ב ס' תקנ"א ס' ס"ק מד, חזו"ע יו"ט עמ' רפ"ב ס"ה) ואפשר לעשותו גם בליל ערב יו"ט [יום שלישי בלילה] (חזו"ע סק), אבל לא לפני כן, ואם עשאו כמה ימים קודם צריך לחזור וליטול את העירוב ביום ערב יו"ט [יום רביעי] ויחזור על הנוסח ללא ברכה. ואם לא עשה כן ונמצא כבר ביו"ט מותר לו לסמוך על העירוב שעשה מס' ימים קודם יו"ט [כל זמן שהעירוב קיים] (ש"ע ס' תקנ"א ס"ד, משנ"ב סק, חזו"ע סק).
- ח. זמן עשית עירוב תבשילין ואמירת הנוסח לכתחילה עד כניסת החג, ואפשר עד השקיעה (חזו"ע יו"ט עמ' רפ"ב ס"ו, ילקו"י יו"ט ס' תקנ"א ס"ט) מכל מקום מי ששכח ונזכר אחר שקיעת החמה בתוך זמן "בין השמשות" [=הזמן בין השקיעה לצאת הכוכבים] (הרמ"א ס' תקנ"א ס"א) יבורך על העירוב (חזו"ע סק) וכל זה כשלא התחיל ערבית של יו"ט, אבל אם כבר התחילו להתפלל אינו יכול לעשות עירוב (משנ"ב סק, חזו"ע סק, ילקו"י סק).
- ט. אם שכח לעשות עירוב תבשילין ונזכר בערב החג רק לאחר שהגיע לבית הכנסת ואין לו פנאי לחזור הביתה ולעשות העירוב כי יפסיד את התפילה, יש מחלוקת באופן זה אם מועיל לעשות עירוב תבשילין כשהתבשיל לא מונח לפניו [אלא נמצא בביתו] ולכן:
- * אם הכין את העירוב תבשילין ורק שכח לברך ולומר את הנוסח, במצב כזה של בדיעבד יאמר את הנוסח ללא ברכה ויכול לסמוך על העירוב.
- * אם לא הכין את העירוב כלל, מאחר וזה שעת דחק יכוון שתבשיל פלוני שנמצא בביתו ישמש לעירוב תבשילין ויאמר את הנוסח ללא ברכה [היינו "תבשיל פלוני שיש בביתי יהיה מותר לי לבשל לאפות ולהדליק נר מיום טוב לשבת"] ועל הצד היותר טוב יתנה ויאמר "ואם לא הועיל עירובי על פי דין הנני סומך על העירוב שעושה רב העיר" (חזו"ע יו"ט עמ' רפ"ו, ילקו"י יו"ט ס' תקנ"א ס"ז).
- י. כל זמן שהעירוב (פת ותבשיל) קיים יכול לבשל ביו"ט לצורך שבת (ש"ע ס"ט) ולכן יש לשומרו עד שיסיים להכין כל צרכי שבת ואז יוכל לאוכלו (ש"ע ס"ט). מ"מ לכתחילה נכון שיניח אותו ללחם משנה לסעודות שבת, ובסעודה שלישית יאכלנו (משנ"ב ס"ק מח).
- יא. אף שהכין ערוב תבשילין יזהר להקדים לבשל ביום שישי בבוקר כדי שיגמור לבשל בעוד היום גדול, ובדיעבד אפשר להכין עד זמן הדלקת נרות שבת (משנ"ב תקנ"א ה"א/ה"ב, כ"ה ס"ק ד).
- יב. מי שהכין את כל התבשילים מערב יו"ט ואינו צריך לבשל ביו"ט לצורך שבת, מעיקר הדין אינו

צריך לעשות עירוב תבשילין לצורך הדלקת נרות ביום שישי לשבת, מ"מ טוב לכתחילה להניח העירוב [כדי לצאת יד"ח כל הדעות] עבור זה, אך לא יברך עליו [בנוסח יאמר: "בדין עירובא יהא שרי לנא לאדלוקי שרגא", בעברית – שהעירוב יתיר לנו להדליק נר] (חזו"ע עמ' רעז–רעה, עיין שו"ע ס"ט ומשנ"צ ס') (וכן אם הכין את כל התבשילים ולא צריך לבשל אלא רק לחמם את התבשילים [אבל אם צריך להרתיח מים חדשים באופן ודאי נחשב בישול ועושה עירוב בברכה ילקו"י יו"ט סי' תקכז ס"מב] עושה עירוב תבשילין ללא ברכה [שו"ת אור לאו"ן לגר"צ אבא שאול ח"ג עמ' ריח, חוט שני הל' יום טוב לגר"ש קהלץ עמ' קג, כי צא מועד לגר"צ חוה"מ הל' יו"ט עמ' קכח, ילקו"י שנת ח"א תשע"א מהדורה שניה סי' רנג ס"יב עמ' תקד].

יג. מותר להציע את המיטות מיום טוב לשבת וכן להדיח את הכלים ולגלול את ספר התורה כל זמן שקיים העירוב תבשילין (חזו"ע עמ' עז) ולסדר את השולחן לשבת.

יד. אם שכח להכין עירוב יכול בדיעבד לסמוך על עירובו של רב העיר ולבשל על סמך זה ביו"ט לשבת (חזו"ע יו"ט עמ' רז–רלא). אך הגרים במושבים וכדו' צריכים לברר אם נעשה עירוב כללי עבורם (כי צא מועד לרב חוה"מ יו"ט ח"ט עמ' קלז).

טו. אין "עירוב תבשילין" מתיר אלא בישול ואפיה ביום שישי [יום שני של רה"ש] לשבת ולא ביום חמישי [יום ראשון של רה"ש] לצורך שבת, מ"מ אם עבר ובישל ביו"ט ראשון לצורך שבת, מותר לאוכלו בשבת (חזו"ע עמ' רלח).

הכנה מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב שני

א. אסור לבשל ולהכין מיו"ט ראשון ליו"ט שני אפילו בשני ימים טובים של רה"ש (שו"ע סי' תקג ס"א) ולא מועיל לזה עירוב תבשילין (שדה אופים עמ' רמד). מ"מ אם עבר ובישל מיו"ט ראשון ליו"ט שני מותר לאכול מתבשיל זה בדיעבד (שו"ע סי' תקג ס"א) ואפילו עשה במזיד (משנ"צ ס' ס"ק יג, חזו"ע יו"ט עמ' לח) ולכן יש להכין את התבשילים של ליל שני לפני רה"ש כדי שבליל יו"ט שני יהיה האוכל מוכן. ב. מותר לבשל סיר מלא בשר או דגים לפני סעודת הצהרים של יו"ט ראשון אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת וכוונתו לאכול את הנותר ביו"ט שני, מ"מ לכתחילה צריך להיזהר שלא לומר בפירוש שמבשל לצורך יו"ט שני, אבל אחרי סעודת הצהרים אין להוסיף לסיר יותר ממה שצריך ביו"ט ראשון (שו"ע סי' תקג ס"א ומשנ"צ ס"ק יז). **הטעם:** שתוספת משביחה יותר את התבשיל (משנ"צ ס"ק ה).

ג. אפילו דבר שאינו מלאכה אלא רק טרחה כהדחת קערות וצלחות אסור לעשות ביום טוב ראשון עבור יו"ט שני (סי' תכסז מג"א ס"ק ג', חזו"ע יו"ט עמ' לז). ולכן אין לשטוף את הכלים אחרי סעודה אחרונה ביו"ט הראשון שהרי מכין בזה את הכלים לסעודת ליל יו"ט שני (ילקו"י שנת ח"ב עמ' ריט). אבל כוסות מותר לרחוץ שהרי כל הזמן שותים בהם (ילקו"י שם עמ' רנא).

ד. ניקוי השולחן אחרי הסעודה האחרונה ביו"ט ראשון מותר כדי שהבית יראה מסודר (ילקו"י שם). אבל להכין את השולחן לסעודת ליל יו"ט שני של רה"ש אסור ביו"ט ראשון (סי' תכסז ס"א בהרמ"א).

ה. אין להציע את המיטות ביו"ט ראשון עבור יו"ט שני אלא אם כן המיטה נמצאת במקום שעוברים וזהו גנאי ליו"ט שיישאר כך ונחשב לצורך יו"ט ראשון שמותר (כה"ח סי' עז ס"ק יד).

ו. מותר להוציא אוכלים, משקים או חלה קפואים ביו"ט ראשון כדי שיופשרו עבור סעודת ליל יו"ט שני של רה"ש ואין זה נחשב להכנה (שו"ע מקול"ר עיני יצחק אור"ח ח"ג סי' לו ס"ב, חזו"ע שנת ח"ב עמ' תמו, נטע גבריאל יו"ט פ"ו ס"ט). אבל לא ישימם על הפלטה או יחמם על מקור אש ביו"ט ראשון עבור ליל יו"ט שני (תורת מאיר לגר"מ פנחס ח"א סי' עג).

*אפשר לפתור זאת ע"י ששימו את הפלטה בערב רה"ש עם שעון שבת ויכוונו שהפלטה תכבה למשך שעה בזמן שרוצה לשים את המאכלים לחמם ביו"ט ראשון עבור יו"ט שני (ילקו"י יו"ט סי' תקנו). ז. מותר להכניס למקרר בקבוקי שתיה ביו"ט ראשון של רה"ש כדי שיתקררו עבור ליל יו"ט שני של רה"ש ואין זה נחשב הכנה, ועדיף לשים בעוד היום גדול (ילקו"י שנת ח"ב עמ' רכב ס"ק כו, עיין אלני שלמה לגר"ש מנגז סי' עג ס' בהצנת ילקו"י בזה, עיין חזו"ע שם, אלני יספה לגר"י פיינהלדלר ח"ח אור"ח סי' ע ענף ה).

הטעם: היות ועשוי לשותות בכל רגע (ילקו"י שם).

ח. מדליקים נרות בליל יו"ט שני בצאת הכוכבים, אך אם רוצים להדליק ביו"ט ראשון סמוך לכניסת יו"ט שני מותר רק כשמתחיל להחשיך ונחשב שיש לו צורך בזה עדיין ביו"ט ראשון ולכן אין זה נקרא מכין מיו"ט ראשון ליו"ט שני (שו"ת רב פעלים ח"ד סי' סג, שמירת מועדים לגר"ש גנסי עמ' 292, שמירת שבת כהלכתה פ"מד ס"ג, משנ"צ סי' תקיד ס"ק לג).

ט. אסור לגלול ס"ת ביו"ט ראשון של רה"ש ליו"ט השני לקריאה (משנ"צ סי' תרכ"ז ס"ק ה כה"ח ס"ק יב). אך אם קורא בתורה מס' פסוקים באותו מקום שגלל, לא נקרא הכנה ומותר (ערוך השולחן סי' תרכ"ז ס"ב).